

УДК 811.161.2'243:378.4.018.43.016:003-028.31
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-34>

Галина БОЙКО,
orcid.org/000-0002-03866-5478
викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) GalBojko@gmail.com

Вікторія КЛЮЧНИК,
orcid.org/0000-0003-4168-7008
викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) viktoriaklucnik@gmail.com

ЧИТАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ТЕХНІЧНИХ ВИШАХ

У статті розглянуто основні переваги особистісно-орієнтованого навчання й удосконалення навиків читання науково-популярних текстів студентів-іноземців 1–2 курсів на заняттях з української мови як іноземної технічних спеціальностей під час дистанційного навчання. Подано п'ять стадій розвитку вміння читати, основні принципи зацікавлення студентів щодо читання й пізнання цікавої інформації, а також перераховано певні комп'ютера чи мобільного телефону. Скеровано погляд на те, що читати вголос і читати мовчки – це не одне й те саме. Читати мовчки – це читати для того, щоб зрозуміти текст. Читати вголос – це передати зміст тексту так, щоб хтось, хто не має цього тексту перед собою, міг його зрозуміти. Вироблення вміння одного не обов'язково виробляє вміння іншого. Логічно мало б бути, що зойно, коли студент сам зрозуміє текст, він зможе передати його зміст комусь іншому. Іншими словами, студенти мусять підготуватися до читання вголос.

У статті досліджено, що мета читання на початковому рівні в університеті має дати можливість студентам спочатку обрати книгу, яка їм подобається, порекомендувати кілька варіантів невеликого формату, відвідати книжкову крамницю, а також ненав'язливо пропонувати читати тексти за спеціальністю, які необхідні студентам для навчання. Якщо в групі є студенти різних спеціальностей, то навчати їх обмінюватися інформацією, доповнювати знаннями викладача та підкріплювати новими. Зосереджено увагу на самостійній роботі студентів удома під час карантину, читанні текстів будь-якого рівня складності, на зрозумінні, а не на відтворенні тексту. Наголошено, що правильно організоване заняття й уміле бачення кожного студента як окремої особистості та юного науковця-дослідника дають змогу досягнути великих звершень у навчанні й пізнанні цікавого. Читання – це найважливіший елемент навчання й розвитку.

Ключові слова: особистісно-орієнтоване навчання, науково-популярні тексти, студенти-іноземці, українська мова як іноземна, навиків читання.

Galina BOYKO,
orcid.org/000-0002-03866-5478
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) GalBojko@gmail.com

Viktoriia KLIUCHNYK,
orcid.org/0000-0003-4168-7008
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) viktoriaklucnik@gmail.com

READING AS ONE OF THE SPEECH ACTIVITIES FROM UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE DURING DISTANCE LEARNING IN TECHNICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article considers the main advantages of personality-oriented learning and improving the skills of reading popular science texts of foreign students of 1–2 courses in Ukrainian language classes as a foreign technical specialty during distance learning. It presents five stages of reading skills development, the basic principles of students' interest in reading

and learning interesting information, and lists some skills that a student must pass to be able to work with a book, text and reading lecture on a computer screen or mobile phone. The view is that reading aloud and reading silently are not the same thing. To read silently is to read in order to understand the text. Reading aloud is about conveying the meaning of the text so that someone who does not have the text in front of them can understand it. Developing the skills of one does not necessarily produce the skills of another. It should be logical that only when the student himself understands the text, he will be able to pass its content to someone else. In other words, students must prepare to read aloud. The article explores that the purpose of entry-level reading at the university should be to enable students to first choose a book they like, recommend several small-format options, visit a bookstore, and unobtrusively offer to read texts in the specialty that students need to study. If the group has students of different specialties, teach them to share information, supplement it with the teacher's knowledge and support new ones. The focus is on students' independent work at home during quarantine, reading texts of any level of complexity, comprehension, not reproduction of the text. It is emphasized that a properly organized lesson and a skillful vision of each student, as an individual and a young researcher, we will achieve great achievements in learning and learning interesting things. Reading is the most important element of learning and development.

Key words: *personality-oriented learning, popular science texts, foreign students, Ukrainian as a foreign language, reading skills.*

Постановка проблеми. Мета особистісно-орієнтованого навчання – розвинути прихильне ставлення до писання й читання та передати поняття, що людина читає, щоб отримати інформацію або задоволення. Для цього потрібно відкинути «читання шнурочком» і зосередження над «технікою читання» й змінити підхід до читання (Винницька, 2005: 44). Чому людина читає? У сучасному грамотному світі це, може, звучить, як банальне запитання, але викладачам, які вчать студентів-іноземців читати, над цим питанням треба задуматися.

Зауваги від викладачів, що студенти не слухають і не уважні, найчастіше трапляються під час занять, де необхідне читання. Практика показує, що коли читає вголос один студент, решта ж в аудиторії, чи сидячи перед комп'ютером, не слухає. Одні вдають, що дивляться в книгу, інші очима мандрують по стінах чи вимикають камери й займаються своїми справами, а ще інші активно заважають, розмовляючи між собою своєю мовою, шепочучи, тощо. Одним словом, студент, який читає вголос, працює, а решта нудиться й гайнує час. Чи логічно марнувати час більшості студентів в аудиторії або перед комп'ютером? Чи треба зосередитися над тим, як краще використати час? Якщо йдеться про читання, насамперед треба зосередитися над запитанням – чому кожен із нас читає? Чи ми читаємо, щоб правильно й швидко відчитати написаний друк? Чи, можливо, відповідно, ствердити, що ми читаємо, щоб довідатися щось нове, досі нам не знане? А чи, може, декотрі з нас читають, щоб посміятися або приємно провести час із книжкою? Мабуть, друга і третя причини більше співзвучні із життєвою потребою вміти читати (Винницька, 2005: 43).

Аналіз досліджень. Велика частина досліджень указує, що мозок сприймає нову інформацію перше глобально, а далі аналізує подробиці інформації. Натомість, як указують спостереження за навчальним процесом та аналіз навчаль-

них програм, традиційна методика читання читати відбувається у зворотному від природного процесі – від подробиць до глобального. На підставі спостережень дослідників Д. Голдавей (Holdaway, 1979), Ан Форестер і Маргарет Райнгарт розвиток уміння читати можна поділити на п'ять стадій (Forester, Reinhard 1989): 1. Стадія вияву. Студент-іноземець ознайомлюється з поняттям письма, починає впізнавати букви, розвиває візуальний словник, розуміє, що через читання можна довідатися щось нове. 2. Стадія забавки. Особливість цієї стадії в тому, що ззовні це виявляється періодом спокою. Виглядає, ніби студент нічого нового не вчить. Насправді в цей час іноземець «перетравлює» інформацію, яку почерпнув у попередній стадії. 3. Стадія розвитку. Студент починає розпізнавати літери та сполучення. Так як він ще не в силі все прочитати, іноземець уживає своє знання про довкілля й ілюстративний матеріал, щоб здогадатися, що написано. 4. Стадія плато. Вияв цієї стадії характеризується назовні періодом спокою. Студент знову «перетравлює» інформацію. 5. Стадія самостійності. У цій стадії іноземець уміє самостійно читати первісно йому невідомий текст (Винницька, 2005: 47).

Мета статті – показати, яким чином найдоступніше можна навчити читати студентів-іноземців твори з української мови та як допомогти їм засвоїти інформацію в найцікавіший спосіб; дослідити можливості використання різних видів навчальних процесів читання текстів з української мови в іншомовній аудиторії; забезпечити можливість більш швидкого формування лексико-семантичних навичок у процесі формування української мови в іноземних студентів; показати систему можливих методичних прийомів і матеріалів, спрямованих на вивчення лексики, граматики й термінології в найрізноманітніших програмах; указати на шляхи реалізації комунікативного й функціонально-стилістичного підходів при формуванні мовної, мовленнєвої та комунікативної

компетенції на заняттях з української мови в іншомовній аудиторії.

Виклад основного матеріалу. З'ясувавши, навіщо ми читаємо, подумаймо, як ми це вміння розвиваємо під час занять. Якщо мета читання – відчитати і правильно й швидко написане, то безліч вправ над технікою читання, які мають місце на підготовчому відділенні вивчення української мови в НУ «Львівська політехніка», були б доцільними. Але в реальному світі ми не читаємо, щоб швидко й правильно відчитати текст. Ми читаємо, щоб зрозуміти написане, а зрозумівши його, або довідатися щось нове, або отримати певне задоволення. Чи показали ми студентам-іноземцям, що читання приносить приємність? Чи бачили студенти, як читають їхні батьки, викладачі, друзі-українці, щоб отримати нову інформацію? Чому мучимо студентів безліччю вправ з техніки читання, а тоді дивуємося, що вони не люблять читати (Винницька, 2005: 43)?

Читати вголос і читати мовчки – це не одне й те саме. Читати мовчки – це читати для того, щоб зрозуміти текст. Читати вголос – це передати зміст тексту так, щоб хтось, хто не має цього тексту перед собою, міг його зрозуміти. Вироблення вміння одного не обов'язково виробляє вміння іншого. Логічно мало б бути, що щойно, коли студент сам зрозуміє текст, він зможе передати його зміст комусь іншому. Іншими словами, студенти мусять підготуватися до читання вголос. Студенти не зобов'язані читати перед цілою аудиторією, якщо вони наперед не прочитали уривку мовчки та не повправлялися декілька разів у малому колі друзів. Подумаймо: чи хотіли б ми, щоб нам хтось дав у руки текст один із педагогічних журналів, у якому розкрито теоретичні поняття педагогіки, і сказав читати його перед групою 100 осіб, не даючи нагоди перед тим навіть переглянути його? Чи зрозуміли б ми його під час читання, а ще важливіше, чи зрозуміли б наші слухачі (Винницька, 2005: 44)?

Провівши певні спостереження за викладачами під час пари з УМІ на першому курсі з елементами читання, бачимо, що викладачі ставляться інакше до студентів, які добре читають, порівняно зі студентами, які читають гірше. Коли читає сильніший студент, викладач більше всміхається, виявляє зацікавлення, надає більше часу відповісти на запитання, коли виправляють, то перебивають у кінці речення або іншої значущої одиниці. Натомість, коли читає слабший студент, викладачі частіше кивають головами, менше всміхаються, перебивають і виправляють так, що перебивають хід розвитку зміст читаного твору (Винницька, 2005: 48). Одним словом, викладачі своєю підсвідомою пове-

дінкою створюють ситуацію, у якій подають до відома, що, на їхню думку, студент має справитися краще чи гірше, або ж принижують студента перед цілою аудиторією, коментуючи його читання. А це призводить до нелюбові до читання і стриманого ставлення до викладача, студент починає уникати його і пропускати пари. У результаті цього різниця між сильнішими студентами і слабшими щодо навичок читання до закінчення семестру чи навчального року залишається напруженою, як і на початку року, або навіть загострюється.

Студент-іноземець учиться читати, якщо він відчуває текст, який уже частково знає напам'ять, а не коли він робить безліч вправ, у яких треба зіставити літери зі звуками. Студент учиться читати, коли він читає тексти, у яких є цікава інформація, а не коли вивчає фонетичні та морфологічні правила. Коли чужоземець читає, він шукає зміст. Його не цікавить, яка літера виражає який звук. Він хоче знати, як відбувається дія, що сталося в тексті. Студент читає, зосереджуючись на розумінні тексту.

Більшість студентів, які приходять в університет, ще не дійшли до «стадії самостійності» в читанні. Вони перебувають у «стадії розвитку». Деякі можуть навіть бути в «стадії вияву» або в одній зі стадій – «забавки» або «плато». Таким студентам потрібно дуже багато уваги присвятити, щоб ознайомити з друкованим словом. Для цього необхідно також збудити в них бажання читати.

Викладач повинен читати науково-популярний текст уголос і тримати текст чи книгу так, щоб студенти могли бачити ілюстрації чи демонструвати на екрані комп'ютера зображення до нових слів чи термінів. Під читання треба дати нагоду їм поводитися вільно, зручно сісти чи згуртуватися для кращого ознайомлення з книгою чи роздати книги індивідуально. Після прочитання варто дати час для роздумів і самостійного перегляду. Продовжуємо читати ще раз повільно, не затримуючись над кожним словом, зокрема, щоб передати поняття, що читання полягає не у відчитуванні слів, а в зосередженні на розумінні тексту. Читати природно, не співаючи чи перебільшено вимовляючи чітко слова. Студенти можуть читати разом із викладачем. Не змушувати читати студентів, якщо вони не готові. Ця діяльність провадиться в малих групах (5–6 чол.). Кожен студент і викладач мають той самий текст чи ту саму книжку. Викладач читає вголос, а іноземці кілька секунд після неї повторюють те, що вже прочитано – ніби луна. Дати нагоду студентам почуватися вільно й упевнено. Не давати в одну групу іноземців, які на тій самій стадії розвитку вміння читати, а, навпаки,

мішати їх. Аби виробити поняття, що читання – це можливість отримати задоволення, студентам потрібно далі прислуховуватися до того, як читають їхні друзі й викладачі, і бачити, що дорослим читання приносить внутрішнє задоволення. Практикуйте в безпосередній ситуації перед студентом обмінятися книгою зі своїм співробітником і коротенько описати її зміст доступною для студентів мовою чи попросити одного студента прочитати кілька уривків книги (вибрати найцікавіші) і переказати перед студентами групи. Щозаняття практикуйте щось прочитати вголос студентам чи показати цікаві відео із субтитрами. Найкраще читати цікаві спостереження зі спеціальності студентів, які знадобляться їм у навчанні чи в пізнанні цієї професії. Потрібно читати багато різноманітних книжок, різного рівня складності на різні теми. Важливо запам'ятати, що коли студенти читають, вони мають зосереджуватися на зрозумінні, а не на відтворенні тексту. У роботі над текстом викладачеві треба інколи відходити від поняття, що студент має подати правильну відповідь на запитання після прочитання тексту. Також треба уникати того, що студент має читати вголос перед аудиторією чи групою. Натомість треба зосередитися на тому, як він сприймає текст і як він ставиться до нього.

Мета читання на початковому рівні першого року навчання в університеті має бути така: дати можливість студентам спочатку вибрати книгу, яка їм подобається, порекомендувати кілька варіантів невеликого формату, відвідати книжкову крамницю, а також ненав'язливо пропонувати читати тексти за спеціальністю, які необхідні студентам для навчання. Якщо в групі є студенти різних спеціальностей, обмінюйтесь інформацією, доповнюйте вашими знаннями й підкріплюйте новими. Оскільки ми хочемо заохотити студентів самостійно вибирати, що вони будуть читати, то є можливість, що студент розпочне читати книжку й, почитавши, вирішить, що ця книжка його не цікавить. Не потрібно змушувати читати книжки до кінця, це відвертає від читання, а не наближує.

Якщо ми хочемо сприяти особистісним зацікавленням студентів, процес читання на заняттях можна поділити на три етапи: 1) студент читає, що рекомендує викладач; 2) студент робить завдання до прочитаного; 3) студент спілкується з викладачем. Не обов'язково, а то й не бажано, щоб кожен перейшов усі етапи впродовж одного заняття. Натомість планування треба так організувати, щоб усі етапи кожен студент пройшов зокрема, згідно з його потребами, за один або два тижні (Винницька, 2005: 53).

Для уможливлення кращого процесу читання створіть невелику бібліотеку різних книжок. Дайте нагоду студентам читати книжку, яку вони вибрали, мовчки 15–20 хвилин і переповідали під час дистанційного навчання. Під час пари викладач також розповідає про свою книжку (напр., професійну літературу, новини в газеті тощо). Коли студенти роблять завдання, є нагода, щоб викладач поспілкувався з поодинокими студентами та обговорив, що вони прочитали, що їм сподобалося, а що менш сподобалося з того, що вони читали. Це також нагода, щоб кожен із них прочитав уголос наперед підготовлений уривок і переповів зміст прочитаного. У такий спосіб є нагода перевірити знання й уміння кожного студента. Не обов'язково, щоб викладач знав усі книжки за спеціальністю, які читають студенти. Навпаки, дуже доцільно, щоб іноземець переповідав те, що викладачеві наперед не відоме. Рекомендуємо, щоб студент написав кілька фраз у зошит після зустрічі з викладачем. Так само викладач після зустрічі мусить записати зауваги.

На певному етапі навчання студент-іноземець повинен пройти певні вміння, які допоможуть йому не боятися книги, а, навпаки, підготують його до процесу навчання в університеті. Отже, робота з книгою полягає в такому.

1 рік навчання (1 семестр). Студент-чужоземець мусить: 1) розрізняти основні елементи навчальної книги; 2) за змістом підручника знаходити необхідний текст на тій чи іншій сторінці; 3) розрізняти розділи, тематику навчального підручника за їх назвами; 4) розрізняти книги за спеціальністю, знаходити інформацію про їх назви, автора; 5) самостійно читати невеликі науково-популярні тексти, газетні публікації, переглядати відеоролики; 6) колективно розглядати прочитану книгу; 7) назвати кілька українських книжок, які сподобалися, полюбилися; 8) визначати орієнтовно зміст книги, твору, спираючись на ілюстрації, назву, прізвище автора; 9) розрізняти прочитаний твір за стилями написання; 10) знати структурні елементи книги та їх призначення.

2 рік навчання. Студент-іноземець уміє: 1) визначати за заголовками і змістом твори, близькі за тематикою й жанром; 2) відшукувати підручники одного й того ж автора чи спеціальності; 3) читати структурні елементи книжки та знати їх призначення: титульний лист, зміст, передмова (вступ), при книжкова анотація, післямова; 4) складати коротку розповідь про книгу до її прочитання на основі трьох провідних показників (автор, назва, ілюстрації) та додаткових титульних даних, прикнижкової анотації;

5) працювати з навчальною книгою; 6) знаходити, зіставляти й порівнювати тексти близькі за тематикою та спрямованістю; 7) орієнтуватися в змісті підручника; 8) самостійно вибирати книжки для читання й навчання, користуючись рекомендаційним плакатом, ілюстрованою картотекою, вільним доступом до книжкових фондів; 9) користуватися довідковою літературою, доступною цьому віку; 10) цілеспрямовано читати періодику, використовуючи її в навчальній діяльності (Винницька, 2005: 57).

Робота з текстом – це передусім розуміння, а це, у свою чергу, вимагає від студентів на першому році навчання: 1) читати невеликі зв'язні тексти; 2) розуміти прочитане; 3) відповідати на запитання за змістом; 4) знаходити в тексті відоме і невідоме, головне і другорядне, основну думку; 5) осмислити заголовок твору й дібрати свій; 6) усно переказати (детально) текст; 7) розрізняти групу окремих речень і текст; 8) свідомо читати мовчки; 9) установлювати логічну послідовність і причинність подій у хронологічному порядку; 10) формулювати самостійно запитання й завдання до прочитаних текстів. Наприклад, рекомендуємо навчальний посібник «Місто Лева: навчальний посібник з української мови для чужоземних студентів».

2 рік навчання зосереджує нашу роботу на тому, що всі студенти повинні: 1) переказувати (повно, вибірково, стисло) зміст прочитаного; 2) визначати тему й мету тексту; 3) самостійно осмислювати зміст прочитаних книжок; 4) висловлюватися на тему «Чим і чому цікавий цей твір?»; 5) самостійно добирати до тексту заголовки; 6) виділяти головне в прочитаному тексті; 7) знаходити в тексті речення для відповіді на запитання; 8) пояснювати значення слів, важливі для розуміння тексту; 9) знаходити в тексті синоніми, антоніми, слова, ужиті в переносному значенні, пояснювати їх (Винницька, 2005: 58–59). Наприклад, рекомендуємо навчальний посібник «Наука і техніка у сучасному світі: збірник науково-

популярних текстів та навчальних завдань для студентів-іноземців технічних вишів».

Важливою ланкою в читанні й розумінні науково-популярних текстів є вміння студентів-іноземців: 1) ділити текст на логічно закінчені частини (абзаци), спостерігати за зв'язком думок між окремими абзацами; 2) ділити текст на частини за запитаннями, поставленими викладачем; 3) співвідносити ілюстрацію з частиною тексту; 4) скласти план до прочитаного тексту; 5) самостійно вести спостереження за структурою текстів; 6) установлювати послідовні, часові, причинно-наслідкові та смислові зв'язки частин тексту; 7) членувати тексти на логічно закінчені уривки; 8) складати план (з допомогою викладача і самостійно); 9) проводити спостереження за змістом і логікою абзаців (Винницька, 2005: 60).

Висновки. Пам'ятаймо, що правильно організоване заняття й уміле бачення кожного студента як окремої особистості та юного науковця-дослідника дають змогу досягнути великих звершень у навчанні й пізнанні цікавого. Читання – це найважливіший елемент навчання та розвитку. Процес читання – це творчий процес. Цей процес розпочинається, коли студенти тільки ступили на землю України, прилетівши чи приїхавши на навчання, коли іноземець придивляється до вивіски, оголошення, написів на етикетках чи крамницях. Процес продовжується, коли студент запам'ятовує й усно відтворює текст цікавої для нього розповіді, історії, передачі, ситуації. Згодом він починає розпізнавати фрази та слова в текстах і плавно переходить на самостійне читання. Читаючи, студент-чужоземець зосереджується на розумінні того, що він читає. Він звертає увагу на літери та сполучення лише тих слів, які йому невідомі. Часто студент перескакує на поодинокі слова та фрази, коли читає. Кожен іноземець розуміє написаний текст по-своєму, згідно зі своїм світосприйманням, знаннями та первісними переживаннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Місто Лева : навчальний посібник з української мови для чужоземних студентів / Г. І. Бойко та ін. ; за ред. І. П. Карого. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 100 с.
2. Винницька О. А. Лицем до дитини. Особистісно-орієнтоване навчання в початковій школі : посібник для професійного розвитку вчителя. Львів : Літопис, 2005. С. 43–70.
3. Коваленко Ю. А. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов. *Іноземні мови*. 1999. № 4. С. 37–42.
4. Круківська І. А. Робота з країнознавчим матеріалом як фактор розвиваючого навчання. *Іноземні мови*. 1999. № 1. С. 7–9.
5. Наука і техніка у сучасному світі : збірник науково-популярних текстів та навчальних завдань для студентів-іноземців технічних вишів / Г. І. Бойко та ін. ; за ред. І. П. Карого. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 180 с.
6. Forester A., Reinhard M. *The Learner's Way*. Winnipeg : Peguis Publisher, 1989.
7. Holdaway D. *The Foundations of Literacy*. Toronto : Ashton Scholastik, 1979.

REFERENCES

1. Misto Leva : navchalnyi posibnyk z ukraïnskoi movy dlia chuzhozemnykh studentiv [The city of Leo: a textbook on the Ukrainian language for foreign students] / Boiko H. I. ta in. za red. I. P. Karoho. Ljviv : Vydavnytstvo Ljvivskoi politekhniki, 2013. 100 s. [in Ukrainian].
2. Вунныцка О. А. Лицем до дитини. Особистісно-орієнтоване навчання в початковій школі. Посібник для професійного розвитку вчителів [Face the child. Personality-oriented learning in primary school. A guide for teacher professional development] Ljviv : Litopys, 2005. S. 43–70 [in Ukrainian].
3. Kovalenko Ju. A. Vykorystannja informacijnykh tekhnologij u navchanni inozemnykh mov [The use of information technology in teaching foreign languages] *Inozemni movy*. # 4. 1999. S. 37–42 [in Ukrainian].
4. Krukivsjka I. A. Robota z krajinoznavchym materialom jak faktor rozvyvajuchogo navchannja [Work with local lore material as a factor of developmental learning] *Inozemni movy*. 1999. #1. S. 7–9 [in Ukrainian].
5. Nauka i tekhnika u suchasnomu sviti: zbirnyk naukovo-populjarnykh tekstiv ta navchaljnykh zavdanj dlia studentiv-inozemciv tekhnichnykh vyshiv [Science and technology in the modern world: a collection of popular science texts and educational tasks for foreign students of technical universities] / Boiko H. I. ta in. za red. I. P. Karoho. Ljviv: Ljvivsjka politekhnika, 2012. 180 s. [in Ukrainian].
6. Forester A., Reinhard M. *The Learner's Way*. Winnipeg : Peguis Publisher, 1989.
7. Holdaway D. *The Foundations of Literacy*. Toronto : Ashton Scholastik, 1979.